

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА
(назва дисципліни)

підготовки бакалавра
(назва освітнього рівня)

Спеціальності 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота

Луцьк – 2022

Силабус навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» підготовки бакалавра, галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота, за освітньо-професійною програмою Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота.

Розробник: Мартинюк Тетяна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Брушневська Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
протокол № 1 від 26 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри:

(доц. Чернета С.Ю.)

I. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота Соціальна робота. Перший (бакалаврський) рівень	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>90/ 3</u>		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>5</u> -ий
		Лекції <u>16</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>20</u> год.
		Лабораторні _____ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Індивідуальні _____ год.
	Самостійна робота <u>48</u> год.	
	Консультації <u>6</u> год.	
		Форма контролю: залік
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

Викладач: Мартинюк Тетяна Анатоліївна,
Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,
Вчене звання доцент
Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Контактна інформація
Телефон: +380663560436,
Електронна пошта: Martynyuk.Tetyana@vnu.edu.ua
Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. Програма навчального курсу «Інклюзивна освіта» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота і вивчається в п'ятому семестрі, формою контролю є залік. На вивчення навчальної дисципліни відведено 3 кредити (90 годин): 16 годин лекційних та 20 практичних занять, 6 год. консультації та 48 год. самостійної роботи.

Навчальний курс спрямований на оволодіння студентами знаннями, що дозволяють вивчити теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційно-методичні засади інклюзивної освіти. Силабус ґрунтується на системному підході до науково-методичних основ інклюзивної освіти та компетентнісному підході до вивчення особливостей організації інклюзивного навчання дітей з інвалідністю.

Вивчення навчальної курсу «Інклюзивна освіта» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів/працівників, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечить оволодіння сучасними теоретичними і прикладними знаннями з теорії та практики інклюзивного навчання, сприятиме подальшому професійному зростанню.

Пререквізити: Соціальна педагогіка.

Постреквізити: Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» полягає у засвоєнні здобувачами освіти нормативно-правових та організаційних основ інклюзивної освіти, формуванні особистісно-мотиваційної, когнітивної та практичної готовності майбутніх соціальних працівників/педагогів до реалізації інклюзивної моделі освіти в Україні.

3. Завданнями курсу є:

- оволодіння студентами понятійним і термінологічним апаратом з дисципліни;
- ознайомлення із законодавчою базою інклюзивного навчання осіб з інвалідністю, аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду інклюзії;
- визначення особливостей державної політики, законодавства України в галузі освіти, соціального захисту осіб з інвалідністю у сфері інклюзивної освіти

4. Результати навчання (Компетентності)

Навчальна дисципліна спрямована на формування *інтегральної* (здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог) та *загальних компетентностей* (ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. А також низки *фахових компетентностей*: (ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб. ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи. ФК 21. Здатність забезпечувати інклюзивні процеси, виявляти особливості та шляхи покращення життєдіяльності дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку й інвалідністю у соціальному середовищі. ФК 25. Здатність здійснювати соціально-педагогічну підтримку сімей та дітей з урахуванням ключової ознаки вразливості, організовувати та проводити заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству) та *програмних результатів навчання* (ПР32. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід. ПР33. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми. ПРУ 9. Забезпечувати інклюзивні процеси, виявляти особливості та шляхи покращення життєдіяльності дітей та молоді з інвалідністю у соціальному середовищі. ПРК3. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів. ПРАіВ1. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях. ПРАіВ 2. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціальнополітичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. ПРАіВ 4. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога. ПРАіВ 5. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки. ПРАіВ 7. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання. ПРАіВ8. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень. ПРАіВ9. Здійснювати вибір і реалізацію технологій соціально-педагогічної роботи з різними категоріями суб'єктів соціальної роботи в закладах освіти).

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи інклюзивної освіти.							

Тема 1. Основи інклюзивної освіти в історичному аспекті. Історія спеціальної освіти та інклюзії.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 2. Модернізація спеціальної освіти в Україні. Рівність та недискримінація.	7	-	2	4	1	проблемна лекція/ Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 3. Соціальна, медична та біопсихосоціальна моделі інвалідності	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/4
Тема 4. Види, форми і методи соціальної роботи з людьми з особливими потребами на сучасному етапі.	12	2	2	8	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/4
Тема 5. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	9	2	2	4	1	традиційна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тести, контрольна робота 1							30
Разом за модулем 1	45	8	10	24	3		20
Змістовий модуль 2. Законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти.							
Тема 6. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти	8	2	2	4	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 7. Міжнародне законодавство у контексті соціальної інтеграції осіб з інвалідністю	9	2	2	4	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 8. Соціальна політика в Україні щодо роботи з дітьми з інвалідністю	9	2	2	4	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 9. Державно-громадське управління інклюзивною освітою.	10	-	2	8	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 10. Навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти.	9	2	2	4	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тести, контрольна робота 2							30
Разом за модулем 2	45	8	10	24	3		20
Види підсумкових робіт							Бал
Контрольна робота							60/тести
ІНДЗ (за наявності)							-
Інше (вказати)							-
Всього годин/ Балів	90	16	20	48	6		90/100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з форм навчання або симбіоз у формі он-лайн лекцій для студентів з індивідуальним планом навчання або заочної форми навчання, а також для студентів, які мають пропуски з поважних причин та/або під час карантинних обмежень. ^{2/} Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо. ^{3/} У випадку набору студентів менше 15 (малокомплектна група) кількість аудиторних годин зменшується вдвічі. Теми не розглянуті аудиторно опрацьовуються студентами самостійно. Розподіл годин здійснюється відповідно до навчального плану, у випадку малокомплектної групи коректується відповідно до навчального навантаження.

6. Завдання для самостійного опрацювання

№	ТЕМА	ГОД
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. Теоретичні основи інклюзивної освіти.		
1.	Тема 1. Основи інклюзивної освіти в історичному аспекті. Історія спеціальної освіти та інклюзії.. Зробіть порівняльний аналіз: становища дітей з обмеженими можливостями в епоху рабовласництва. Проаналізуйте письмово точки зору філософів і педагогів епохи Середньовіччя і Відродження про дітей з обмеженими можливостями.	4
2.	Тема 2. Модернізація спеціальної освіти в Україні. Рівність та недискримінація. Сформувані хронологічну таблицю щодо формування та модернізації спеціальної освіти в Україні.	4
3.	Тема 3. Соціальна, медична та біопсихосоціальна моделі інвалідності. Проаналізуйте у вигляді реферату основні моделі інвалідності. Сформууйте порівняльну таблицю: назва моделі-період-переваги-недоліки.	4
4.	Тема 4. Види, форми і методи соціальної роботи з людьми з особливими потребами на сучасному етапі. Проаналізувати та таблично представити. Соціальне обслуговування. Соціальна реабілітація. Соціальна профілактика. Соціальний патронаж. Систему соціального захисту людей з інвалідністю: Пенсійне забезпечення; Державне соціальне страхування; Державна соціальна допомога; Система пілг та компенсацій як соціальна підтримка.	8
5.	Тема 5. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Опрацюйте та представте письмово систему комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії. Інклюзивна школа – осередок громади. Приклади успішної практики залучення дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивних шкіл («Case study»).	4
Змістовий модуль 2. Законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти.		
6.	Тема 6. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти. Зробити підбірку нормативно-правових актів з проблеми. Виділити 5 основних та ґрунтовно їх опрацювати.	4
7.	Тема 7. Міжнародне законодавство у контексті соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. Опрацювати Саламанську декларацію та документи ООН і ЮНЕСКО та зробити проєкт.	4
6.	Тема 8. Соціальна політика в Україні щодо роботи з дітьми з	4

	інвалідністю. Опрацювати сайт МОН та МСП щодо законодавчої бази з проблеми. Сформувати список нормативних документів.	
9.	Тема 9. Державно-громадське управління інклюзивною освітою. Проаналізувати динаміку кількості закладів спеціальної освіти та ЗЗСО з інклюзивним навчанням впродовж останніх декількох років на прикладі вашої області. Проаналізуйте модель партнерських відносин між ЗЗСО та іншими закладами та установами у контексті організації інклюзивного освітнього середовища.	8
10.	Тема 10. Навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти): Пояснити порядок оформлення дитини з особливими освітніми потребами до інклюзивного закладу освіти. Проаналізуйте роль психологопедагогічного супроводу для забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами інклюзивному закладі освіти.	4

IV. Політика оцінювання

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання.

Для усвідомленого й системного засвоєння курсу необхідною є систематична навчально-пізнавальна робота студентів в усіх видах і формах її організації: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота.

Контроль успішності студентів здійснюється з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання.

Аудиторні заняття переважно проводяться у вигляді лекцій, найчастіше – проблемних лекцій та лекцій-диспутів; практичних занять – з використанням інтерактивних методів: бесіда, дискусія, кейси, «асоціативний куш», проєктна діяльність та робота в малих групах.

На практичному занятті студенти презентують конкретну проблему, вчать дискутувати, аргументовано доводити свою точку зору; об'єктивно оцінювати власні знання й уміння, а також, як експерти – знання своїх колег-одногрупників.

Контрольна робота проводиться у вигляді тестування: роздруковані тестові завдання за умови очного навчання, онлайн-тести на платформі Classroom.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Поточний контроль – мультимедійне представлення завдання по темі, передбаченій силабусом, яке передбачає не лише володіння теоретичними знаннями, але й практичними вміннями. Максимальну кількість балів для денної форми навчання по усіх темах на практичних заняттях (3 бали) можна отримати за умови представлення завдання (мультимедійного, проєктного, усного, графічного) та виконання завдання самостійної роботи. Написання КР (їх 2, після вивчення кожного з двох змістових модулів), кожна КР по 30 балів. Поточний контроль – максимум **100 балів**.

Відвідування практичних занять є обов'язковим. У форс-мажорних ситуаціях навчання може проходити також в он-лайн формі (за погодженням з деканатом).

У випадку, якщо студент не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право відпрацювати пропущені заняття на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи та добрати ту кількість балів, яку

було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо студент протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Зарукування результатів формального, неформального та інформального навчання здійснюється відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Академічна доброчесність: виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 1 бал). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

V. Підсумковий контроль

Залік проводиться у вигляді тестування на парі (роздруковані варіанти тестових питань) за умов очного навчання, а також у форматі онлайн-тестів на платформі Classroom. Студентами пропонуються тестові завдання у кількості 50 запитань. Максимальна оцінка за залік – **100 балів**.

Види тестових завдань:

- із вибором однієї правильної відповіді;
- із вибором декількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять) по пам'яті;
- завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь;
- завдання передбачає формулювання визначення.

Програма заліку затверджується на засіданні кафедри.

Складання та перескладання заліку проводиться згідно з розкладом. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету..

Питання заліку

1. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.
2. Медична модель порушень розвитку дитини.
3. Соціальна модель порушень розвитку дитини.
4. Категоріальність дітей з особливими потребами.
5. Розвиток інклюзивної освіти в країнах Європи.
6. Інклюзивна освіта в Україні: стан і перспективи розвитку.
7. Соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти.
8. Інклюзивна школа – осередок громади.
9. Аналіз причин необхідності впровадження інклюзивної освіти.
10. Психологічний супровід інтегрованого (інклюзивного) навчання дітей з особливими потребами.
11. Концепція розвитку дитини за Л.Виготським.
12. Особливості організації й управління інклюзивним навчальним закладом.
13. «Case study» як приклад успішної практики інклюзивного навчання.
14. Навчально-методичне забезпечення освіти дітей з особливими потребами.
15. Використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
16. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану дитини з особливими потребами.
17. Сім'я як важливий чинник попередження появи шкільної дезадаптації у дітей з особливими

потребами.

18. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.

19. Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами

20. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.

21. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти.

22. Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.

23. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база.

24. Характеристика спеціальної освіти в Україні.

25. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

26. Світова тенденція у розвитку інклюзивного навчання.

27. Готовність вчителя до педагогічної діяльності з дітьми, які мають особливі потреби. 28. Методи діагностики психологічної готовності вчителя початкових класів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями.

29. Технологія портфоліо (інклюзивна освіта). Аналіз зарубіжного досвіду.

30. Тести інтелекту і використання їх показників у педагогічному процесі (зарубіжний досвід).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література

Основна література

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. К., 2012. 216 с.

2. Безпалько О., Едель С. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями/методичні рекомендації / за ред. А.Й. Капської. К. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001.

3. Білозерська І.О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку. *Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку*. К. 2010.

4. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси, 2010.

5. Данілавичюте Е.А., Літовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупасової. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

6. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. (Збірник документів): ч. 2, К., АТ Видавництво «Столиця», 1998. с. 63-66.

7. Діти з особливими потребами у школі: Психолого-педагогічний супровід / Ольга Романова та ін. К.: Шкільний світ, 2011. С.22-36

8. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України. Сучасний стан і перспективи розвитку. К., 1999, с. 52-55.

9. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К. : Педагогічна думка, 2007. 458 с.
10. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. К. : САММІТ книга, 2008. 270 с. (Серія «Інклюзивна освіта»)
11. Мартинчук О.В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. К.: Вид-во учбової літератури, 2018. 420 с.
12. Мартинюк Т. А. Методологія та методика дослідження соціальної інтеграції молоді з інвалідністю : методичні рекомендації. Луцьк : ПП Іванюк, 2019. 77 с.
13. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL : <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/17/>
14. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями. Навчально-методичний посібник для соціальних працівників і соціальних педагогів / за ред. А.Й.Капської. К.: ДЦССМ, 2003. 168 с.
15. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / за ред. проф. А.Й.Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
16. Про становлення інвалідів України та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами: Державна доповідь. К.: Соцінформ, 2002. 160.

Допоміжна література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 19.12.2017 № 2249-VIII. Редакція від 19.12.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2249-19>
2. Закон «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06.10.2005 № 2961-IV. Редакція від 31.12.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2961-15/page>.
3. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI. Редакція від 16.07.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.91 № 875-XII. Редакція від 20.12.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
5. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n356>
6. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n482>
7. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV. Редакція від 07.01.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text>
8. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III. Редакція від 01.01.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> дата звернення: 28.03.2020)
9. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 № 2998-XII. Редакція від 04.11.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
10. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 р. від 01.08.2012 № 706, Редакція від 31.08.2017. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>
11. Постанова Кабінет Міністрів України «Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів», Концепція від 12.10.2000, № 1545. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1545-2000-%D0%BF> ,

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання медико-соціальної експертизи» від 03 грудня 2009 р. №1317, Редакція від 23.04.2021. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF> ,

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2006 р. №1686 «Про затвердження державної типової програми реабілітації інвалідів», Редакція від 04.03.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1686-2006-%D0%BF> ,

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 757 «Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда». Редакція від 04.03.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2007-%D0%BF>

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 р. №877 «Про затвердження типового положення про центр соціально–психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями», Редакція від 15.11.2006. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2005-%D0%BF> (дата звернення: 18.09.2018)

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2012 р. №321 «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні засоби реабілітації, переліків таких засобів» (Редакція від 04.06.2021). *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF> (дата звернення: 08.07.2018)

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/4795/2/Fudorova.pdf>
2. <http://lib.sowa.com.ua/LEAP/LEAP-pp.htm>
3. <http://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-41939807?related=4>
4. <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12303/>
5. http://www.irf.ua/knowledgebase/news/sotsialne_stanovische_lyudey_z_obmezhenimi_mozhli_v_ostyami_v_nimechchini/
6. <http://bukvar.su/sociologija/70651-Social-naya-rabota-s-pozhilymi-lyud-mi-s-ogranichennymivozmozhnostyami.html>
7. <http://cent.dn.ua/robota-z-lyudmy-z-obmezhenymy-mozhlyvostyamy/>
8. http://zaochka.net/catalog_p_29_p_26.html